

Børn og unges trivsel

•) Døgninstitutioner

Unge anbragt på institution trives markant dårlige end deres jævnaldrende – også markant dårligere end unge i familiepleje.

•) Fællesskaber

Det kan styrke sårbare unge at være en del af et fællesskab. Det er tanken bag et projekt, der vil bygge bro mellem unge og foreninger.

•) Fattigdom i barndommen

Det kan trække spor ind i voksenlivet, hvis man som barn har levet i fattigdom. Og det gør mange børn i de mest økonomisk trængte familier.

Indhold

Side 4

Interview

De fleste unge skal nok klare sig

Det er overdrevet at tale om generel trivselskrise blandt danske børn og unge. Men enkelte grupper oplever stigende mistrivsel, og dem skal vi have fokus på.

Side 6

Analyse

Trivsel kan forstås på mange måder

Vi taler meget om børn og unges trivsel. Men hvad mener vi egentlig med trivsel, når vi siger det? Og hvad siger forskningen på området?

Side 8

Mistrivsel er udbredt på døgninstitutioner

Unge anbragt på institution er markant mindre tilfredse med deres liv og ser mere negativt på fremtiden end deres jævnaldrende. Virkelig bekymrende, siger forsker.

Side 12

Institutionen blev barndomshjemmet

Leika Fuglsang havde boet i otte forskellige plejefamilier og på akutbørnehjem, da hun som niårig kom til institutionen Dalgården. Den blev et vendepunkt for hende.

Side 16

Fra spæd til ung – fire nedslag i opvæksten

Spædbørn, tumlinger, skolebørn og unge... Fire nedslag i, hvad der i de enkelte faser har betydning for trivsel, og hvor der kan være udfordringer.

Side 20

Fællesskaber skal styrke sårbare unge

Et nyt projekt i Hillerød Kommune skal bygge bro mellem sårbare unge og frivillige foreninger. Håbet er, at fællesskaberne kan gøre en forskel for de unge.

Side 24

Fattigdom kan sætte spor i voksenlivet

Mange børn i de mest økonomisk trængte danske familier lider materielle og sociale afsavn, og det kan forfølge dem ind i voksenlivet.

Udgiver:

VIVE

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K.

+45 44 45 55 00

vive@vive.dk

www.vive.dk

Ansvarshavende chefredaktør:

Karen Tidemann

kati@vive.dk

Redaktion:

Karen Tidemann

kati@vive.dk

Thilde Baden Rasmussen

tbra@vive.dk

Gladis Johansson

gljo@vive.dk

Nina Aagaard

niag@vive.dk

Grafisk design:

Hanne Bang Christensen

habc@vive.dk

Tryk:

Stibo Complete

Oplag:

500 eksemplarer

ISBN:

978-87-7582-271-3 (online)

978-87-7582-272-0 (tryk)

Om VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd leverer viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og til at styrke kvalitetsudvikling, effektivisering og styring i den offentlige sektor.

Af Lotte Jensen, direktør i VIVE

Velkommen til VIVEs magasin om børn og unges trivsel

Børn og unge betyder noget. Faktisk meget. Ja, næsten alt. For deres familier, hinanden og samfundet.

Når vi ser på dem, ser vi på fremtiden. Derfor er det godt, at de fleste børn trives og kommer igennem de udfordringer og bump på vejen, de forskellige livsfaser indebærer.

Samtidig er der børn og unge, der slås med livet, med fattigdom, eller som falder mellem mange stole i velfærdssamfundets institutioner og oplever et kronisk svigt. Opgaven er at hjælpe så mange som muligt op på hesten igen. Det kan lyde enkelt. Det er det ikke.

Dette magasin giver et bredt, forskningsbaseret indblik i trivsel blandt danske børn og unge og de mekanismer, der betyder noget. Økonomi er selvsagt en faktor. Men ikke den eneste. Kontakt til forældrene for det spæde barn, inklusion i fællesskaber for skolebørn eller et samlingssted for unge, hvor man bliver set og hørt, er afgørende motorer.

Samtidig er det nødvendigt, at vi holder os opmærksomme på, hvordan vi definerer og taler om trivsel, når vi tilrettelægger indsatser. Og hvem vi spørger, hvordan de virker.

Vi håber, at bidragene i magasinet vil vække din interesse og give ny viden og idéer.

God læselyst.

”Størstedelen af de danske børn og unge skal nok klare sig udmærket igennem livet, selvom der er perioder, hvor det kan se sort ud”

Det er en overdrivelse at tale om en generel trivselskrise blandt danske børn og unge. Men vi skal være opmærksomme på en stigende mistrivsel blandt unge piger og en markant mistrivsel blandt udsatte børn, siger seniorforsker Mai Heide Ottosen i dette interview.

Af Thilde Baden Rasmussen

Hvordan oplever du udviklingen i børn og unges trivsel?

Vi ser en forholdsvis stabil og god trivsel blandt de yngre børn, og vores tal giver gennemgående ikke grundlag for at tale om en trivselskrise blandt disse børn. Når vi ser på de unge fra 15-årsalderen, er mistrivselen derimod opadgående – og særligt blandt pigerne. For eksempel ser vi, at 40 procent af de 19-årige piger i 2021 svarer, at de har haft en psykisk lidelse. Det er næsten dobbelt så mange som i 2009, hvor tallet var 21 procent. I samme tidsrum er oplevelsen af både ensomhed og lav livstilfredshed også steget blandt de 15-årige og de 19-årige.

Hvad skyldes denne udvikling?

Først og fremmest må jeg understrege, at det er rigtig svært at vide, hvad der ligger bag de unges egne vurderinger af, hvordan de har det. Det er dog tydeligt, at statistikkerne fortæller noget om, at unge er mindre tilfredse med livet og trives dårligere. Der er ingen simpel forklaring på udviklingen. Nogle forskere har peget på, at det skyldes øget individualisering, forbruget på for eksempel de sociale medier, øget pres i uddannelsessystemet og et sundhedssystem, der ikke er gearret til at støtte unge med mentale helbredsproblemer. Andre peger på, at vi lever i en tid med stort fokus på psykologisering.

Hvad mener du med psykologisering?

Der bliver skrevet og talt meget mere om mistrivsel og diagnoser i dag end nogensinde før. Det kan muligvis føre til, at de unge vender blikket indad og også er mere villige til at rapportere, at de ikke har det så godt. For nu oplever de, at det er okay at snakke om det, og der findes et sprog for det. Det er positivt et langt stykke hen ad vejen, at de tør være åbne omkring deres sårbarhed. På den anden side gælder det om at finde en balance. For det er og har altid været en svær fase i livet at være teenager. Det er her, man skal finde sig selv og lære at stå på egne ben. Det er her, man bliver konfronteret med eksistentielle spørgsmål. Personligt syntes jeg også selv, at ungdomsårene var hårde, men pludselig gik det op for mig, at alle omkring mig havde det på samme måde.

Hvilken betydning har digitale medier for børn og unges trivsel?

Mange undersøgelser fokuserer på, hvor meget tid vi bruger ved skærmen. Her taler nogle forskere om en såkaldt "Guldlok-hypotese", hvor både for lidt og for meget skærmtid er en dårlig ting. Undersøgelser viser nemlig, at de unge, der slet ikke bruger tid ved skærmen, trives lidt dårligere. Det gælder også dem i den anden ende af spektret, der er meget afhængige af skærmen. Men de unge, der hverken har for meget eller for lidt skærmtid, trives faktisk ganske udmærket. Præcis hvad denne gyldne mellemvej er, bliver dog til stadighed diskuteret. Dertil kommer, at det er svært at konkludere, hvad der er årsag, og hvad der er virkning. For bruger de unge meget tid ved skærmen, fordi de mistrives, eller skyldes deres mistrivsel netop, at de bruger for meget tid ved skærmen? I den sammenhæng vil det være væsentligt at se nærmere på, hvad det er, de unge bruger skærmtid på, og hvordan det påvirker dem, frem for at have et snævert fokus på, hvor lang tid de bruger.

Hvordan vil de børn og unge, der mistrives, klare sig senere i livet?

Her tror jeg, at det er vigtigt skelne imellem graden af mistrivsel. Størstedelen af de danske børn og unge skal nok klare sig udmærket igennem livet, selvom der er perioder, hvor det kan se sort ud. Men vi ser en lille gruppe unge i massiv mistrivsel. Det er samtidig unge, der er marginaliserede. Man får et billede af nogle unge, der ikke rigtigt bliver taget hånd om, og som ikke tager del i samfundslivet.

Hvem er de børn og unge, som har det ekstra svært?

Familierelationerne er noget af det allervigtigste for børn og unges trivsel. Den dimension bliver dog ofte overskygget af debatter om sociale medier, diagnoser, stress i uddannelsessystemet osv. Men faktum er, at de børn og unge, der mistrives allermost, ofte har været udsat for alvorlige hændelser i barndommen. Der kan være tale om følelsesmæssig forsømmelse, fysisk eller psykisk vold. Eller de kan have forældre med misbrugsproblemer eller psykiatriske diagnoser. Én belastning er ikke nødvendigvis udslagsgivende i sig selv. Men hvis børn oplever flere af disse voldsomme belastninger, så har de markant højere risiko for selv at ende med selvmordsforsøg, psykiske diagnoser, lav livstilfredshed osv. Dét er et kæmpe stort problem – både for børnene og for samfundet. Vi bør derfor sætte tidligt ind og gøre en ekstra indsats for at opspore og hjælpe denne gruppe af børn og unge, som er meget udsatte. Hvis ikke de får den rigtige hjælp og støtte, kan det have alvorlige konsekvenser, og der vil være risiko for, at de kommer til at stå helt uden for samfundet senere i livet.

> Mai Heide Ottosen

Mai Heide Ottosen er ph.d. i sociologi og seniorforsker i VIVE. Hun har i over 30 år beskæftiget sig med emner som børn og unges trivsel, skilsmisser, familieliv, forældreskab, social inklusion og vold og drab i familien. Mai er projektleder på den store undersøgelse 'Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel', som siden 2012 er udkommet med fire års mellemrum og giver indblik i blandt andet trivsel, helbred, skolegang, familie- og fritidsliv.

Læs den seneste udgave af 'Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel'

• Analyse

Af Anne Marie Villumsen, seniorforsker i VIVE

Der er (alt for) mange måder at forstå trivsel på

Vi taler meget om trivsel, og alle er enige om, at børn naturligvis skal trives. Men hvad vil det egentlig sige, og hvad forstår vi ved det? Sammen med to kolleger, docent Mette Molbæk og docent Anette Boye Koch, har jeg kigget på den eksisterende forskning i trivsel blandt børn og unge på tværs af dagtilbud, skole og hjem.

Her kan vi se, at der både i forskningen og blandt skolelærere, pædagoger og socialrådgivere ses forskelligt på, hvad trivsel egentlig dækker over. Det kan skabe nogle udfordringer, for når vi ikke er enige om, hvordan vi ser på begrebet trivsel, er der fare for, at der også kan være forskellige syn på, hvad der eksempelvis er den rigtige indsats for et konkret barn, der ikke er i trivsel.

Heldigvis er det sådan, at de fleste børn har det godt. Men for dem, der ikke er i trivsel, kan det være et stort problem, hvis de ikke får den rette hjælp eller støtte. Denne gruppe børn har nemlig dårligere chancer for at klare sig både socialt og uddannelsesmæssigt. Hvis de får den rette hjælp i tide, kan det være med til at styrke ligheden mellem eksempelvis børn, der er mere udsatte på grund af deres familiebaggrund, og andre børn.

Otte tilgange til trivsel

For at skabe et overblik har vi på baggrund af vores gennemgang af forskningen på området identificeret otte forskellige tilgange til trivsel. Det handler eksempelvis om, hvorvidt man ser trivsel, som at barnet lærer noget i skolen, fravær af risiko for barnet, eller om barnet kommer fra en udsat familie.

Udfordringen er, at det kan være afhængigt af den enkelte fagprofessionelles eget udgangspunkt, og hvordan vedkommende vurderer barnets trivsel. Hvis et barn følger fint med i skolen og ikke for eksempel er

udadreagerende, vil læreren måske sige, at barnet trives. Men hvis barnet samtidig kommer fra en familie, hvor det trivselsmæssige generelt er under pres, for eksempel ved manglende omsorg for barnet, eller at forældrenes psykiske sygdom præger hjemmesituationen, vil en socialrådgiver, der er knyttet til familien, måske vurdere, at barnet ikke trives i tilstrækkelig grad.

Ud over et meget forskelligartet syn på trivsel er der et grundlæggende problem i den forskning, der findes, nemlig fravær af børns og forældres perspektiver. Det burde jo være oplagt at spørge dem, det handler om. Hvordan forstår børn og forældre såvel trivsel som mistrivsel, og hvad lægger de vægt på som det allermest vigtige i forhold til trivsel?

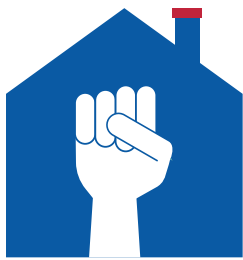
Men sådan er det ikke nødvendigvis. Det er derfor vores klare anbefaling, at vi både i forskningen og i praksis i arbejdet med børns trivsel fremover skal meget tættere på, hvordan børn og deres forældre tænker om og opfatter trivsel. Først derefter kan man begynde at se på, hvordan praktikerne på tværs af dagtilbud, skole og hjem håndterer og hjælper børn til at trives.

To klare budskaber

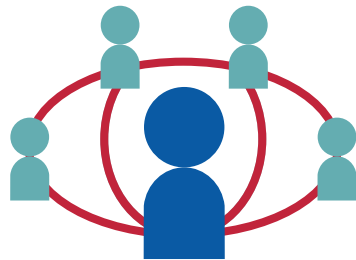
Men indtil vi kommer dertil, er der to klare budskaber: For det første kan praktikerne med fordel være meget (mere) bevidste om, hvilket syn de selv har på trivsel – altså hvad de lægger vægt på og på hvilken måde. Vi skal være åbne for, at vi ser og forstår trivsel forskelligt. Både mellem hinanden som professionelle og på tværs af professioner, men i særdeleshed i samarbejdet med barn og familie. Denne proces handler dermed også om at se på målet, så vi arbejder i samme retning på tværs af barn, forældre og faggrupper. Risikoen er nemlig, at forskellige opfattelser af barnets situation leder til

Analysen bygger på denne artikel:

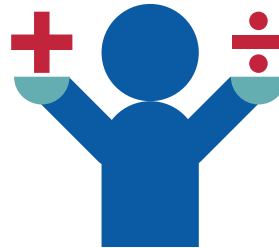
Villumsen, A.M., Molbæk, M. & Boye Koch, A. (2023): Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst. Artiklen forventes offentliggjort i Tidsskrift for Professionsstudier i december 2023 (Årgang 19. No 37.)

Trivsel som fravær af risiko

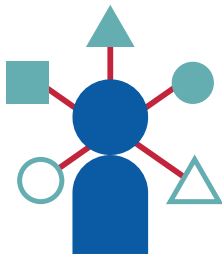
Trivsel og mistrivsel som komplekst fænomen

Subjektiv trivselforståelse

Trivsel som relationer, interaktioner og omsorgssituation

Trivsel som determineret af ressourcer (levetilstand)

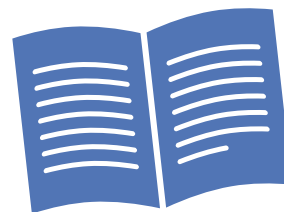

Trivsel forstået som deltagelse

Forskellige forståelser af trivsel

Trivsel som objektive vurderinger af børns 'tilstand'

Trivsel i relation til læring

forskellige indsatser. For det andet er det vigtigt at sætte barnets og familiens egne forståelser af trivsel i centrum, når det fastsættes, hvad målet med indsatserne er. At arbejde med trivsel som noget, der skabes i og på tværs af de arenaer, hvor børn og unge lever deres liv, kræver, at vi sætter deres perspektiver først, når vi definerer det, vi skal arbejde med.

Børn og forældre er de eneste, der har adgang til den viden, vi skal bruge for at forstå netop dette barns trivsel og mistrivsel. Det er samtidig en måde at arbejde på, hvor man som professionel – sammen med barn og forældre – sætter fokus på det, man gerne vil opnå i relation til trivsel, frem for det, man gerne vil undgå.

“Det er hundehamrende svært at hjælpe unge, der er blevet svigtet i mange år”

Unge, der er anbragt på institution, trives markant dårligere end deres jævnaldrende. De er mindre tilfredse med deres liv og ser mere negativt på fremtiden. De har haft en kompleks opvækst, og der er behov for at støtte dem massivt tidligere i livet.

Af Nina Aagaard

De bruger mere tid på sociale medier og mindre tid med deres venner, de går sjældnere til fritidsaktiviteter og er mere ensomme, de har flere udfordringer i skolen og et større forbrug af rusmidler.

Unge, der er anbragt på institution, trives markant dårligere end deres jævnaldrende – også markant dårlige end unge i plejefamilier.

“Denne gruppe af unge slår negativt ud på næsten samtlige parametre. Det er mistrivsel, der er bygget op over mange år, og der er fare for, at mistrivsel kan følge dem resten af livet,” siger Katrine Iversen, projektchef i VIVE.

VIVE har undersøgt trivsel blandt børn og unge, der får social støtte eller er anbragt uden for hjemmet. Undersøgelsen viser, at børn og unge, der er anbragt i plejefamilier, på en del områder trives næsten lige så godt som deres ikke-anbragte jævnaldrende. Børn og unge, der får forebyggende foranstaltninger, og særligt børn og unge anbragt på institution, trives markant dårligere.

“De unge på institutionerne har haft en meget kompleks opvækst, og de kan være anbragt lidt for sent i forhold til de udfordringer, de har,” siger Mette Lausten, seniorforsker i VIVE.

Næsten 60 procent af børn og unge, der er anbragt på institution, har skadet sig selv med vilje, og 40 procent har forsøgt at begå selvmord.

“Det er virkelig alvorligt, at så mange har forsøgt at tage deres eget liv. Blandt pigerne er det over halvdelen, der har forsøgt det,” siger Katrine Iversen.

Opgiver håbet om forandringer

Næsten halvdelen af de unge har oplevet at blive mobbet på de sociale medier eller at blive truet, krænket eller afpresset på internettet. Hver tredje har oplevet overfald

eller trusler om overfald, og hver fjerde har været udsat for voldtægt eller forsøg på voldtægt.

En del af de unge har også selv udsat andre for krænkelser. Der er en tendens til, at piger hyppigere er ofre for krænkelser, og selv udviser risikoadfærd i form af selvskaade og selvmordsforsøg, mens det oftere er drenge, der er udøvere af krænkelser.

“Når det handler om institutionsanbragte, så er det oftest de psykisk sårbare piger og de kriminelle drenge, vi taler om. Det er piger, der er dårligt rustede til at passe på sig selv, og drenge, der er voldsparate, og derved opstår den store forskel i, hvem der er ofre, og hvem der er udøvere,” siger Mette Lausten.

Når forskerne spørger de unge, hvordan de har det, når de tænker på fremtiden, svarer næsten halvdelen, at de bliver kede af det.

“Det er virkelig bekymrende. Det er ikke bare unge, der har problemer her og nu på stort set alle områder af deres liv. Det er også unge, der har opgivet håbet om, at der kan ske forandringer,” siger Katrine Iversen.

Institutionerne har en næsten umulig opgave

Både Katrine Iversen og Mette Lausten understreger, at det ikke nødvendigvis er hverdagen på institutionen, der er årsag til de unges mistrivsel.

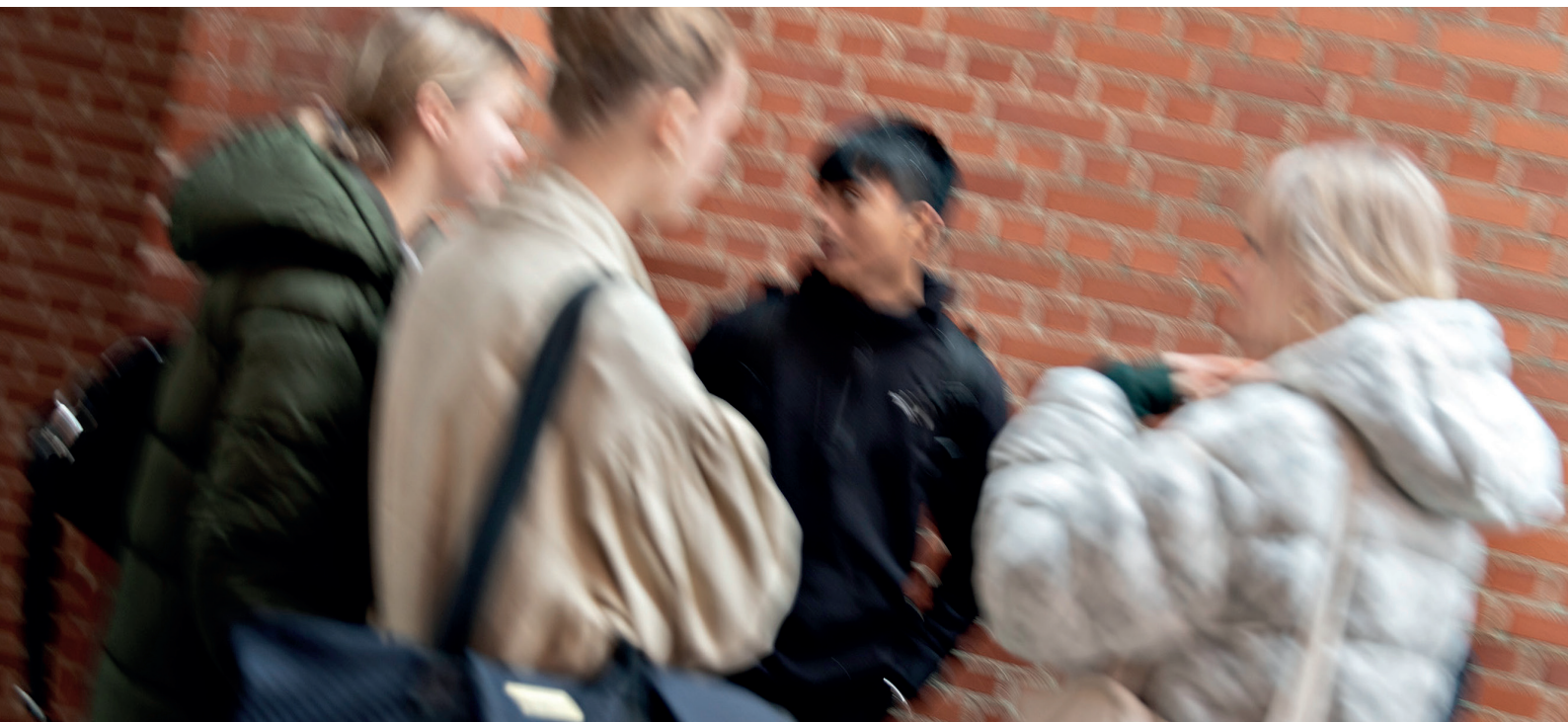
De unge på institutionerne har haft en meget kompleks opvækst, og de kan være anbragt lidt for sent i forhold til de udfordringer, de har.

Mette Lausten, seniorforsker i VIVE

Det er virkelig bekymrende. Det er ikke bare unge, der har problemer her og nu på stort set alle områder af deres liv. Det er også unge, der har opgivet håbet om, at der kan ske forandringer.

Katrine Iversen, projektchef i VIVE

Modelfoto: Cathrine Ertmann

”Institutionerne står med en nærmest umulig opgave. De unge har oplevet så meget svigt fra systemet, og det gør det til en kæmpe udfordring at hjælpe dem. Der kan være virkelig dygtige pædagoger på institutionerne, som gerne vil de unge. Men de unge vil ofte ikke dem,” siger Katrine Iversen.

Mette Lausten supplerer:

”Det er hundehamrende svært at hjælpe unge, der er blevet svigtet i mange år. Deres attitude er: Du skal ikke komme for tæt på mig.”

Nogle af de unge er vokset op med meget udsatte forældre, der ikke har magtet at tage hånd om dem. Andre unge har ressourcestærke familier, men har selv udviklet alvorlige problemer, som de ikke har fået hjælp til at håndtere i tide. Det kan være psykiske problemer, kriminalitet eller misbrug.

Også unge i forebyggende foranstaltninger trives dårligt

Kommunen kan iværksætte forskellige former for hjælp til udsatte børn og unge og deres familier. Der kan blandt andet være tale om det, der kaldes forebyggende foranstaltninger. Forebyggende foranstaltninger bliver sat i gang for at forhindre, at problemerne bliver så slemme, at barnet eller den unge skal anbringes.

VIVEs undersøgelse viser, at børn og unge, der modtager forebyggende foranstaltninger, trives næsten lige så dårligt som børn og unge, der er anbragt på institution.

Mette Lausten kan se en nærmest lige linje fra at være en af de unge i forebyggende foranstaltninger, som trives dårligst, til at være en af de unge, der bliver anbragt på institution.

”Hvis vi ikke støtter dem i tide, risikerer vi, at deres problemer bliver ved med at vokse, og at de på et tidspunkt bliver anbragt på institution,” siger hun.

Fakta

En procent af børn og unge er anbragt uden for hjemmet i Danmark. To ud af tre er anbragt i familiepleje, resten på døgninstitutioner, socialpædagogiske opholdssteder eller kostskoler. Mindreårige børn bliver hyppigst anbragt i familiepleje. Jo ældre børn er ved anbringelsen, desto flere bliver anbragt på institution.

Omkring fire procent af en årgang oplever at blive anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt i løbet af deres opvækst. Det kan for eksempel skyldes alvorlig sygdom, misbrug, manglende omsorg og trivsel. Ofte er der tale om flere forskellige problemer samtidig og over længere tid.

Barndomshjem med popplakater og sengehimmel, lyskæde og blå sodavand

Leika Fuglsang blev anbragt på institution som niårig. Her var der omsorgsfulde pædagoger, som hjalp hende med at tro på, at hun kan lykkes med det, hun vil. I dag betragter hun institutionen som sit barndomshjem.

Af Nina Aagaard

På et barndomsbillede sidder Leika Fuglsang oven på en jakke på gulvet. På fødderne har hun vinterstøvler, og foran hende ligger en bog og en lineal. Over billedet står skrevet: "Lektier på badeværelset m. Marianne ... Hvorfor??"

"Det var fordi, der var varme i gulvet," fortæller Leika Fuglsang.

"Det var vinter, jeg frøs, og jeg gad ikke lave matematik. Marianne blev hos mig, selvom jeg var sur og arrig og kastede med blyanter og skreg."

Billedet stammer fra et fotoalbum med billeder fra de år, Leika Fuglsang var anbragt på institutionen Dalgården. Marianne var en af pædagogerne på Dalgården, og hun kunne se, at Leika Fuglsang havde brug for, at hun sad sammen med hende på gulvet på badeværelset, hvis det skulle lykkes at få lavet matematik.

"De voksne satte mig altid i situationer, hvor jeg kunne lykkes. Det kan tage lang tid at vise vejen til en ny livsbane. Men hold kæft, hvor kan man meget, når nogen tror på en. Alle kan lykkes."

Sengehimmel og popplakater

I dag er Leika Fuglsang næstforkvinde i De Anbragtes Vilkår. Her arbejder hun for, at børn får et godt hjem der, hvor de er anbragt. Det er nemlig langt fra alle, der, ligesom hun gjorde, føler sig hjemme på den institution, hvor de bor.

Inden hun kom til Dalgården, havde Leika Fuglsang været anbragt i otte forskellige plejefamilier og på et akutbørnehjem.

"Selvom jeg kun var ni år, var der sket meget skade. Jeg var bestemt ikke et englebarn. De første år på Dalgården fik jeg en til to såkaldte magtanvendelser om dagen, hvor der skulle to fuldvoksne mænd eller tre kvinder til at

holde mig fast. Jeg smadrede mit værelse og var meget, meget vred," siger hun.

Alligevel fik Leika Fuglsang ikke et stempel som et vredt barn, for pædagogerne så alt det, hun også var. Hun begyndte at føle sig hjemme og indrettede sit værelse med en sengehimmel, plakater af popstjerner og en stor seng, der var bredere end de andre børns senge. Det betød meget for hende.

Børnene på Dalgården gik på en intern skole, men Leika Fuglsang drømte om at gå på en folkeskole med andre børn. Efter 3. klasse kunne hun læse, men hun kunne ikke skrive og regne. Pædagogerne fortalte hende, at hvis hun skulle gå på en folkeskole, ville det kræve, at hun arbejdede hårdt, og det hjalp de hende med.

Da hun var klar, fik hun lov til at prøve at gå i den lokale folkeskole i 14 dage. Hun blev fulgt til skole hver morgen, og skolen havde sørget for, at nogle af hendes klassekammerater var klar til at lege med hende i frikvartererne.

"Skolen havde forberedt sig på, hvordan den kunne hjælpe mig ind i fællesskabet, og lærerne vidste, hvordan de kunne få mig med i undervisningen. Det var bare det fedeste. Så jeg fik lov til at starte der," siger Leika Fuglsang.

En dag spillede klassen rundbold på en mark ved siden af Dalgården. Leika Fuglsang inviterede dem alle sammen på besøg og viste dem netcaféen, institutionens gokarts og sit værelse.

"Alle i min klasse kunne se, at alt var godt, og at der ikke var tremmer for vinduerne," siger hun.

I klassen skiftedes pigerne til at invitere hinanden hjem på besøg. Da det blev Leika Fuglsangs tur, pyntede hun op i et stort lokale på Dalgården og bestemte selv menuen. De fik blå sodavand.

Foto: Carsten Snebjerg

Grimme vinterstøvler

Leika Fuglsangs kontaktperson fik skabt en god relation til hendes mor. Som voksen har Leika Fuglsang læst et notat fra et møde med moren, der var rasende over, at Leika Fuglsang havde fået nogle grimme vinterstøvler.

“Hun kunne bare ikke have det, og man kan se i notatet, hvor omsorgsfuldt der bliver taget hensyn til det,” siger Leika Fuglsang.

Aftalen blev, at moren fik penge til at købe nogle nye vinterstøvler og i en periode fik ansvaret for Leika Fuglsangs tøj.

“Det var det, der skulle til for, at min mor kunne blive rolig og føle, at hun stadig havde indflydelse på mig og mit liv,” siger hun.

“Min mor blev taget seriøst, og det betød, at jeg havde ro. Jeg vidste, de passede på min mor, det var ikke mit job.”

Leika Fuglsang sammenligner forholdet mellem det sted, barnet er anbragt, og familien med en skilsmisse. Det skal aldrig være barnets ansvar at mægle mellem parterne.

Som 15-årig valgte Leika Fuglsang at afbryde kontakten til sin mor.

“Det sidste par år på institutionen havde jeg kun pædagogerne som mine forældre.”

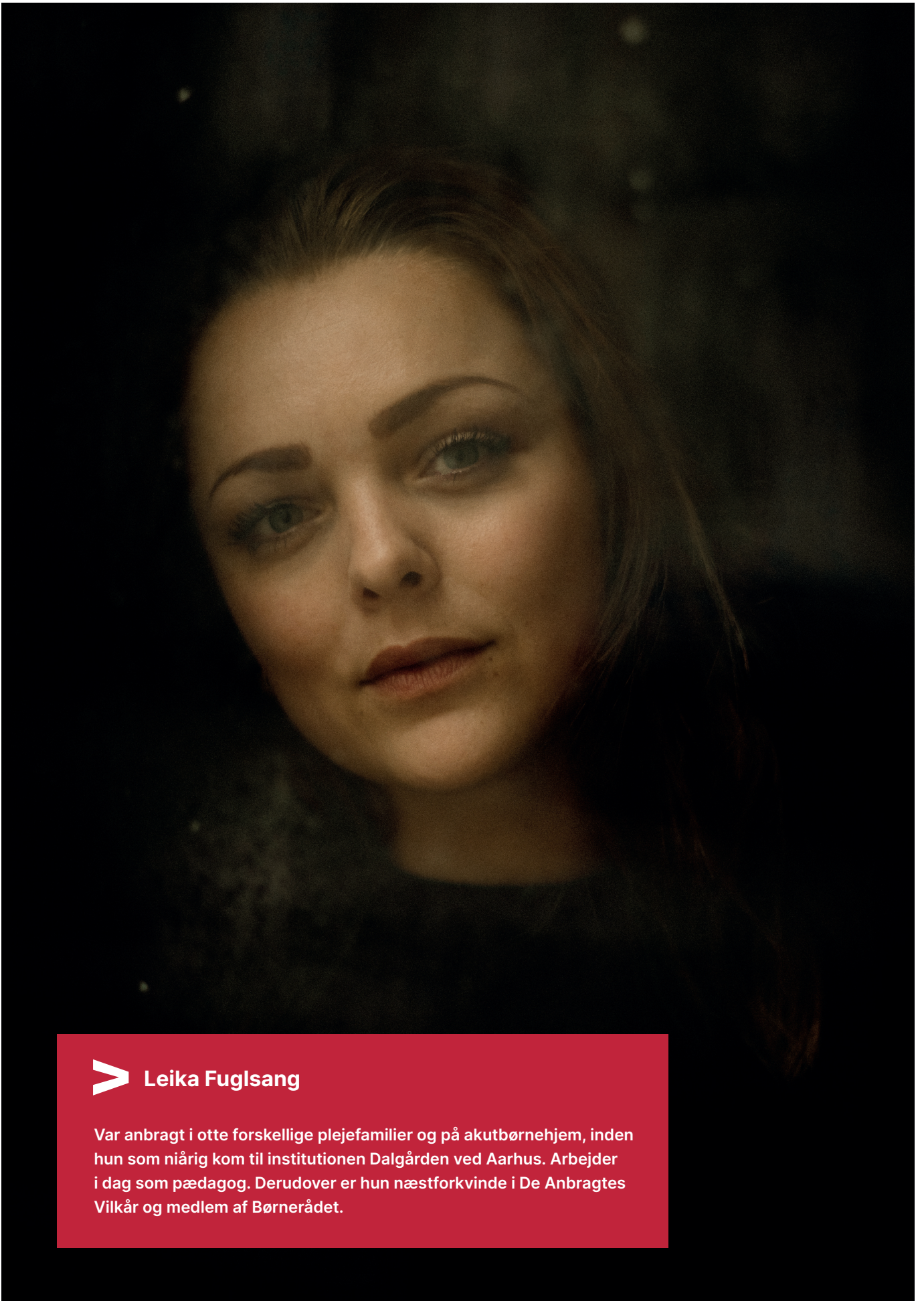
Vores voksne

Næsten alle pædagogerne blev ved med at arbejde på Dalgården gennem den tid, Leika Fuglsang boede der. Der var Jørn, der bagte en stak Rasmus Klump-pandekager hver morgen, når han havde døgnvagt; Troels, der var to meter høj, larmede og var sjov og glad; Marianne, der var kreativ og inspirerede børnene til at gå i gang med forskellige projekter; Kristian, der introducerede Leika Fuglsang til musik, som hun stadig hører.

“De havde så meget forskelligt at tilbyde. De gav os så mange gode ting at spejle os i. De var bare ... De var alle sammen vores voksne, og selvom vi vidste, at de var på arbejde, føltes det ikke sådan,” siger hun.

“Min institution var fuld af krammere. Som voksen har jeg fået et kæmpe chok, når jeg har hørt andre tidligere anbragte fortælle om vikarer og voksne, der bare var på arbejde.”

Leika Fuglsang har engageret sig i foreningen De Anbragtes Vilkår, hvor hun i dag er næstforkvinde. Hun fortæller, at hun gennem sit arbejde i foreningen hører om pædagoger på døgninstitutioner, der ikke må fortælle, hvor de bor, om de har børn eller andet om deres privatliv.

> Leika Fuglsang

Var anbragt i otte forskellige plejefamilier og på akutbørnehjem, inden hun som niårig kom til institutionen Dalgården ved Aarhus. Arbejder i dag som pædagog. Derudover er hun næstforkvinde i De Anbragtes Vilkår og medlem af Børnerådet.

”Det er en kæmpe misforståelse, at pædagoger ikke må være private over for os, der har allermost brug for sunde og gode afspejlinger af, hvordan det også kan være at være menneske.”

En slags storesøster

I alt 35 børn var indskrevet på Dalgården, mens Leika Fuglsang boede der. Børnene boede i fire forskellige huse, og når de blev ældre, flyttede de over i et hus sammen med de andre unge. Men Leika Fuglsang havde ikke lyst til at flytte, og hun fik lov til at blive i sit hus. ”Det var vigtigere for mig, at jeg havde mine voksne, end at jeg boede med jævnaldrende. Og det blev der lyttet til,” siger Leika Fuglsang.

Hun blev en slags storesøster. Når de yngre børn var blevet puttet, fik Leika Fuglsang lov til at lægge sig ind på kontoret, mens de voksne skrev logbog for dagen.

”Så kunne jeg snakke om store og små spørgsmål,” siger hun.

Leika Fuglsang havde veninder på besøg og tog med til festerne i sin klasse. Hun gik til basketball i sin fritid og fik også et fritidsjob. Hun følte, at hun havde et normalt teenageliv.

Alligevel kunne det være hårdt at bo sammen med ni andre børn, og tanker om hendes mor rumsterede også i baghovedet. Når hun havde brug for det, fik hun lov til at slappe af foran fjernsynet, fortæller hun.

”De voksne vidste, at det krævede meget af mig at være ude i verden, så jeg fik lov til at trække mig til mit værelse og stene film og serier i min egen boble.”

Brev til brandvæsenet

Hver jul blev et stort træ pyntet med en lyskæde på Dalgården. Men et år skulle lyskæden spares væk.

”Det kunne jeg slet ikke have. Der følte jeg mig virkelig som et børnehjemsbarn. Jeg kunne mærke, at alt bare kunne tages fra mig,” siger Leika Fuglsang.

Pædagogerne opfordrede Leika Fuglsang til at gøre noget ved det. Sammen kom de frem til, at brandvæsenet kunne sætte en lyskæde op med en kran.

”Jeg skrev et brev med forskellige farver på hver linje, for det var moderne dengang, og jeg fik så mange børn og voksne som muligt til at skrive under. Selv forstanderen skrev under,” fortæller hun.

Brandvæsenet fik brevet og satte en lyskæde op, og Leika Fuglsang har siden fået at vide, at de fortsatte med det hvert år, indtil Dalgården lukkede for et par år siden.

Et rigtigt hjem

Da Leika Fuglsang flyttede fra Dalgården som 18-årig, fik hun fotoalbummet med billedet af hende og Marianne, der laver matematik på gulvet på badeværelset. Der er også billeder fra fødselsdage, skiferier og hverdage med de andre børn. På de sidste to sider af fotoalbummet står der ”Leika & de voksne”.

”Det er bare billeder af mig, der klammer mig til de voksne eller sidder på skødet,” siger Leika Fuglsang.

Hun betragter Dalgården som sit barndomshjem, og hun arbejder for, at de børn, der er anbragt i dag, også vokser op et sted, hvor de føler sig hjemme.

”Vi vil bare gerne have et rigtigt hjem. Og jeg ved, at det kan lade sig gøre.”

> Fakta

Langt fra alle børn føler sig hjemme på den institution, hvor de er anbragt. En undersøgelse fra VIVE viser, at 31 procent føler sig meget hjemme, 31 procent føler sig nogenlunde hjemme, mens 38 procent føler sig lidt eller ikke hjemme.

46 procent af børn anbragt på institution går aldrig til fritidsaktiviteter. Det samme gælder 17 procent af jævnaldrende, der ikke får social støtte.

28 procent af børn anbragt på institution har aldrig venner med hjemme. Blandt jævnaldrende, der ikke får social støtte, gælder det 4 procent.

42 procent af børn anbragt på institution går på specialskole, 27 procent går i folkeskole, mens 18 procent går i intern skole.

Kilde: VIVEs rapport ’Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner 2023’.

Fra spæd til ung – fire nedslag i trivsel og udfordringer

Spædbørn, tumlinger, skolebørn og unge i opvæksten er der forskellige faser, hvor personer og omstændigheder omkring børn og unge har indflydelse på deres trivsel. Her er fire forskeres nedslag i, hvad der har betydning for trivslen i forskellige faser af opvæksten, og hvad der er brug for af støtte til dem, der har det ekstra svært.

Af Thilde Baden Rasmussen

Spædbørn

Overordnet set har danske spædbørn det rigtigt godt. Der er dog tendenser i samfundet, som bekymrer seniorforsker Maiken Pontoppidan, der forsker i trivsel og velbefindende hos spædbørn. For eksempel, at forældre er blevet mere usikre på rollen som forældre. Det skyldes til dels, at vi i dag vokser op med færre børn omkring os, da søskendeflokkene er blevet mindre, og institutionerne har overtaget en stor del af pasningen af børnene. Det er ikke nødvendigvis dårligt, men det betyder, at mange nybagte forældre først holder en baby i armene den dag, de selv får en. Dertil kommer alle forventningerne til forælderrollen, som også er med til at skabe usikkerhed.

”Vi er så vant til at læse bøger og tage kurser, når vi skal dygtiggøre os, men opskriften på ”det gode babyliv” findes ikke. Jeg ville ønske, at nybagte forældre også huskede at prøve sig frem og mærke efter, om de gør tingene på den måde, som føles rigtig for netop deres lille familie,” siger Maiken Pontoppidan.

Hun har også en bøn til, at forældre lægger mobilen fra sig. Hun ser mødre, der ammer eller giver flaske, mens fokus er på mobilen. Men naturen er så smart indrettet med den perfekte afstand fra brystet til moderens ansigt. Forskning viser, at det netop er interaktionen, der gør, at et spædbarn udvikler sig og knytter sig til dets omsorgspersoner.

”Når fokus er på skærmen, er der fare for, at barnet sender nogle signaler, som ikke bliver mødt af moderen. Det mærker barnet og ender måske med at give op,” forklarer Maiken Pontoppidan.

Tidlig opsporing er vigtig

Der, hvor der ifølge Maiken Pontoppidan er særligt behov for fokus, er på familier, som er ekstra udfordrede. Det kan være familier, hvor forældrene selv har haft en svær opvækst, eller hvor misbrug eller psykiske lidelser gør det svært for forældrene at tilsidesætte deres egne behov og samtidig opfylde børnenes.

”Hvis børn ikke oplever omsorg og ikke får deres behov dækket, så kan de få det svært senere i livet, fordi de ikke ved, hvordan de skal agere i forhold til sig selv og andre mennesker,” siger Maiken Pontoppidan.

Hun vurderer, at det er muligt at hjælpe forældrene. Det kræver ofte en stabil indsats over tid, og det er vigtigt at opspore og sætte ind tidligt. Derfor er det positivt, at der er kommet større fokus på samarbejde med fødestederne og på at screene eksempelvis for depression under graviditeten og mistrivsel hos det lille barn.

”Det er den rigtige vej at gå,” mener Maiken Pontoppidan.

> Maiken Pontoppidan

Maiken Pontoppidan er seniorforsker og ph.d. i sundhedsvidenskab og har i mange år beskæftiget sig med, hvordan vi bedst støtter op om trivsel og udvikling hos gravide, børn, unge og forældre, der er i en sårbar position.

Læs mere

Rapporten 'FAMKO-Odense. Analyser af tidlig udvikling, trivsel og relationer hos mor og barn', VIVE 2023.

Rapporten 'Indsatser i forhold til fødselsdepression', VIVE 2022.

Tumlinger

De fleste børn mellem et og seks år har deres daglige gang i dagpleje, vuggestue eller børnehave. Deres trivsel i institutionerne afhænger af mange forskellige faktorer. Men der er en god grund til, at der er flere voksne i en vuggestue end i en børnehave, understreger Nina Thorup Dalgaard, seniorforsker i VIVE.

“Vuggestuebørn har et stort behov for én til én-kontakt og skal have hjælp til at dække de primære behov for at spise, få skiftet ble og sove. Børn i børnehaven er mere selvhjulpne og begynder at få øjnene op for fællesskabet med de andre børn.”

Der findes få studier om normeringer

Selvom der er meget debat om normeringer, så peger Nina Thorup Dalgaard på, at vi rent faktisk ikke ved særlig meget om betydningen af normeringer.

“Der er overraskende få studier på området. Jeg tror, det er, fordi vi tager det for givet, at jo flere hænder, desto mere omsorg – så set i det lys giver det god mening at snakke normeringer,” siger Nina Thorup Dalgaard.

Ser man på tværs af de studier, der trods alt findes på området, kan der måles en lille positiv effekt, når flere voksne er sammen med færre børn. Det giver for eksempel færre konflikter og en mere positiv dialog. Nogle studier viser desuden, at pædagogerne bliver mere aktive sammen med børn i mindre grupper, mens de ved større grupper nemt får en funktion som observatør, der for eksempel skal holde overblik over hele legepladsen.

Behov for børnenes perspektiv

Taler man om forskning i mindre børns trivsel, så er ét perspektiv stort set fraværende, nemlig børnenes eget perspektiv. Det ærgrer Nina Thorup Dalgaard, som tror, at de effekter, vi ser i de eksisterende studier af normeringer, ville være endnu tydeligere, hvis børnene selv fik en stemme.

“Man observerer i institutionerne, vurderer læringsmiljøer og snakker med forældrene. Men børnene, som det hele handler om, bliver sjældent inddraget. Det skyldes formentligt, at det er dyrt og besværligt. Det er en skam, for det kan lade sig gøre, og det ville give et mere retvisende billede af børns trivsel,” vurderer Nina Thorup Dalgaard.

Et børneperspektiv i forskningen vil ifølge Nina Thorup Dalgaard også kunne danne et mere kvalificeret grundlag for beslutninger på området. Når vi ved mere om, hvilke forhold der har betydning for børnene, bliver det nemlig nemmere at prioritere og fordele ressourcer.

> Nina Thorup Dalgaard

Nina Thorup Dalgaard er seniorforsker med en ph.d. i psykologi. Hun forsker blandt andet i børns trivsel i dagtilbud. Tidligere har Nina arbejdet som psykolog i PPR.

Læs mere

Artiklen 'Caregiver/child ratio and group size in Scandinavian Early Childhood Education and Care (ECEC)'

Artiklen 'Adult/child ratio and group size in early childhood education or care to promote the development of children aged 0-5 years'

Skoleelever

For seniorforsker Thyge Tegtmejer er det vigtigt at understrege, at mistrivsel ikke er ét bestemt problem, men et symptom på mange forskellige problematikker, hvor der er behov for forskellige indsatser.

“Langt de fleste skoleelever trives og har det godt i skolen. Det er vigtigt at sige. Men der er et mindretal, som oplever mistrivsel, og det tal er desværre i vækst,” forklarer Thyge Tegtmejer.

Tal fra Børne- og Undervisningsministeriet viser, at 8,7 procent af eleverne på 4. til 9. klassetrin havde lav elevtrivsel i 2016. I 2018 var tallet steget til 9 procent, og i 2020 til 10 procent. Ifølge Thyge Tegtmejer er stigningen et problem – især fordi vi ved for lidt om, hvad det er, der driver udviklingen.

Skolerne forsøger med tidlige og forebyggende indsatser at være med til at dæmme op for elevers mistrivsel. Det kan være gennem opsøgende samtaler, ordninger med to voksne i klassen eller inkluderende læringsmiljøer, som man forsøger at tilpasse til børn med særlige undervisningsbehov.

Midlerne forsvinder ud af folkeskolen

Udviklingen er imidlertid – stik mod ideen om inklusion – at et stadigt stigende antal af de elever, der ikke trives, bliver flyttet over i specialtilbud. Det har overrasket Thyge Tegtmejer, hvor markant denne udvikling har været.

“Specialtilbud kan uden tvivl være den rigtige løsning, hvis elever ikke kan få den støtte i folkeskolen, de har brug for. Men der er et kæmpe spring fra en folkeskole til et højt specialiseret tilbud, og vi skyder os selv i foden,

hvis elevernes ryk til specialskole sker på bekostning af mulighederne for at fange problemerne i opløbet i folkeskolen,” siger Thyge Tegtmejer.

Og Thyge Tegtmejer mener, at der er en betydelig risiko for netop dette. Økonomien på skoleområdet er nemlig opbygget sådan, at midler til specialtilbuddene går fra den almene undervisning og dermed sætter den under et økonomisk pres, forklarer Thyge Tegtmejer. Han henviser til tal fra KL, offentliggjort i Politiken i september i år, der viser, at over 25 procent af midlerne på folkeskoleområdet nu går til de 6,5 procent af eleverne, der er i specialtilbud.

“Når midlerne forsvinder ud af folkeskolen, så forsvinder også en del af mulighederne for at sætte tidligt ind og handle i forhold til børn i stigende mistrivsel. Det er en rigtig uheldig udvikling,” pointerer Thyge Tegtmejer.

Ingen nemme løsninger på kompleks problemstilling

Begrænsede økonomiske ressourcer er dog ikke det eneste problem, når det handler om at forebygge mistrivsel i skolerne. Der mangler også socialpædagogiske kompetencer. Over halvdelen af lærerne i folkeskolen vurderer selv, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencerne til at imødekomme børnenes særlige behov. Derfor handler det i høj grad om at styrke kompetencerne, opbygge større kapacitet og forsøge sig med andre organisationsformer i folkeskolen.

“Det er en super kompliceret problemstilling, der i høj grad handler om at skabe bedre rammer til at arbejde med børn med særlige behov i skolen. Det er et langt sejt træk,” siger Thyge Tegtmejer.

> Thyge Tegtmejer

Thyge Tegtmejer er seniorforsker og ph.d. i uddannelsesvidenskab. Han arbejder med analyser og forskning inden for specialpædagogik, inkluderende læringsmiljøer og særlige behov i uddannelsessystemet samt kommunal organisering af specialundervisningsområdet.

Læs mere

Rapporten 'Styring, organisering og faglig praksis: Delrapport 2. Inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand'

Rapporten 'Casestudier af kapacitetsopbygning gennem specialpædagogisk sparring og samarbejde på almenskoler. Delrapport 3'

Unge (NEET-gruppen)

Mens de fleste danske unge går videre til en ungdomsuddannelse eller finder et arbejde efter folkeskolen, så er der en gruppe af unge, der ikke kommer i gang eller dropper ud af job eller uddannelse. De har ikke afsluttet en ungdomsuddannelse, er hverken i job eller uddannelse og går under betegnelsen "NEET" – Not in Employment, Education or Training.

"Vi har at gøre med unge, der er meget forskellige, så derfor skal man passe på med at definere dem som én gruppe. Nogle er kun ude af systemet for en kort stund, mens andre står uden for i årevis. De problemer, som de unge kæmper med, er også af vidt forskellig karakter, så derfor er det vigtigt, at løsningerne bliver tilpasset den enkeltes behov," siger seniorforsker Iben Bolvig, der har beskæftiget sig indgående med netop disse unge.

Det drejer sig om cirka 45.000 unge 16-24-årige, der står uden for uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet i kortere eller længere tid.

Antallet af mest udsatte unge ligger stabilt

De ting, som spænder ben for de unges færd videre i systemet, kan for eksempel være psykiske vanskeligheder, lavt karaktergennemsnit, kriminalitet, misbrug, stress, angst, ADHD eller autisme. Omkring 15.000 af de unge, der har været inaktive i minimum et år, søger om offentlig forsørgelse – og det tal har ligget forholdsvis stabilt igennem mange år.

"Det er disse unge, som har det allersværest – og som er dyrest for samfundet. At antallet har været det samme igennem flere år på trods af skiftende konjunkturer i samfundet, fortæller lidt om, hvor svært det kan være at hjælpe de unge med de tungeste problemer videre i livet," siger Iben Bolvig.

Ifølge hende er det dog muligt at hjælpe de unge, men deres problemer er ofte komplekse og kræver tværfaglige indsatser. Derfor er hun spændt på, om vi snart begynder at se effekterne af KUI – en ungelovgivning fra 2019, som giver kommunerne bedre mulighed for at arbejde på tværs af sektorer som eksempelvis sundhed og uddannelse.

Vi mangler viden om de unges liv efter folkeskolen

En af de helt store udfordringer er ifølge Iben Bolvig, at vi ved for lidt om, hvad der sker i slippet fra folkeskolen og frem – og det gælder ikke blot de unge på offentlig forsørgelse, men også andre unge, som hverken er i gang med uddannelse eller i arbejde, men som bliver forsørget på anden vis.

Det har særligt overrasket hende, at to ud af tre af de unge i NEET-gruppen, der ikke er på offentlig forsørgelse, stadig er inaktive efter et år. At de ikke har søgt om offentlig forsørgelse, er altså ikke nødvendigvis et udtryk for, at de har andre planer.

"Det burde få alarmklokkerne til at ringe. De her unge bliver ved med at hoppe ind og ud af systemet, men vi ved faktisk ikke, hvad de egentlig laver. Har de det for dårligt til overhovedet at have kontakt med systemet? Bliver de forsørget af deres forældre? Lever de af kriminalitet? Har de startet virksomhed? Vi ved det ikke," siger Iben Bolvig.

Det er et spørgsmål, hun gerne vil undersøge nærmere, for hvis vi får større indsigt i de unges tanker og udfordringer, vil det også være nemmere at give den rette hjælp.

> Iben Bolvig

Iben Bolvig er seniorforsker og ph.d. i økonomi. Hun har gennem en lang årrække beskæftiget sig med udsatte borgeres mulighed for at komme i uddannelse eller beskæftigelse.

Læs mere

Rapporten 'Unge uden job og uddannelse – definitioner, målgruppestørrelser og karakteristika', VIVE 2023.

Rapporten 'Unge uden job og uddannelse – hvor mange, hvorfra, hvorhen og hvorfor?', VIVE 2019.

”Når man fordyber sig i en aktivitet, glemmer man at tænke på, hvad de andre tænker”

Modelfoto: Ricky John Molloy

Det kan styrke sårbare unges trivsel, hvis de bliver en del af frivillige fællesskaber, men det kræver, at både frivillige foreninger og kommunale aktører er åbne for at samarbejde på nye måder. Sådan lyder de første erfaringer fra et nyt partnerskab om unges trivsel i Hillerød Kommune.

Af Nina Aagaard

Unge, der sidder alene på deres værelser efter skole. Frivillige foreninger, der gerne vil gøre en forskel for de unge, men ikke ved, hvordan de skal gribe det an. Det var afsættet for et nyt projekt, hvor Frivilligcenter Hillerød undersøger, hvordan sårbare unge kan blive en del af lokale frivillige fællesskaber. Håbet er, at det kan hjælpe de unge med at få mere selvtillid og trives bedre, hvis de deltager i frivillige fællesskaber.

Maja Munch Nielsen, projektleder i Frivilligcenter Hillerød, ved dog godt, at det hverken er hurtigt eller nemt at få det til at ske.

”Vi har nogle unge, som mangler fællesskaber, og vi har nogle foreninger, som gerne vil have unge med. Dem skal vi have matchet. Men det kræver noget ekstra, fordi der er tale om sårbare unge. Det er ikke nok bare at dele flyers ud,” siger Maja Munch Nielsen.

Hun arbejder lige nu på projektet TUFF ”Trivsel, Unge, Fællesskaber og Foreningsliv – Sammen om unges trivsel i Hillerød”, hvor frivilligcenteret skal skabe partnerskaber mellem kommunale aktører og frivillige foreninger.

Anette Nielsen er daglig leder af Frivilligcenter Hillerød, og hun påpeger, at forskning viser en sammenhæng mellem at være en del af et fællesskab og at trives godt.

”Ved at være med i et meningsfuldt fællesskab får de unge mulighed for at tænke på noget andet end de problemer, som fylder. De får mulighed for at bruge nogle andre sider af sig selv og måske knytte venskaber. Men det tager tid at få de unge med.”

Frivilligcenter Hillerød samler trådene

Frivilligcenter Hillerød har fået en bevilling på 4,8 millioner kroner fra Socialstyrelsen til at gennemføre TUFF.

Frivilligcenteret har taget initiativet til projektet og samarbejder med Hillerød Kommune om det.

”Der har været meget stor opbakning til at gå sammen om at løse en kompleks udfordring. Der er jo stort fokus på unges trivsel, og det står nævnt i næsten alle kommunale politikker: på socialområdet, på børne- og ungdomsområdet og på fritids- og kulturområdet,” siger Anette Nielsen.

Arbejdet med TUFF gik i gang ved årsskiftet og løber over de næste fire år. Frivilligcenter Hillerød bygger bro til eksisterende fællesskaber og hjælper med at skabe nye aktiviteter for – og meget gerne sammen med – de unge. Det sker i samarbejde med lokale frivillige foreninger, kommunale institutioner og uddannelsesinstitutioner, hvor de unge kommer til daglig.

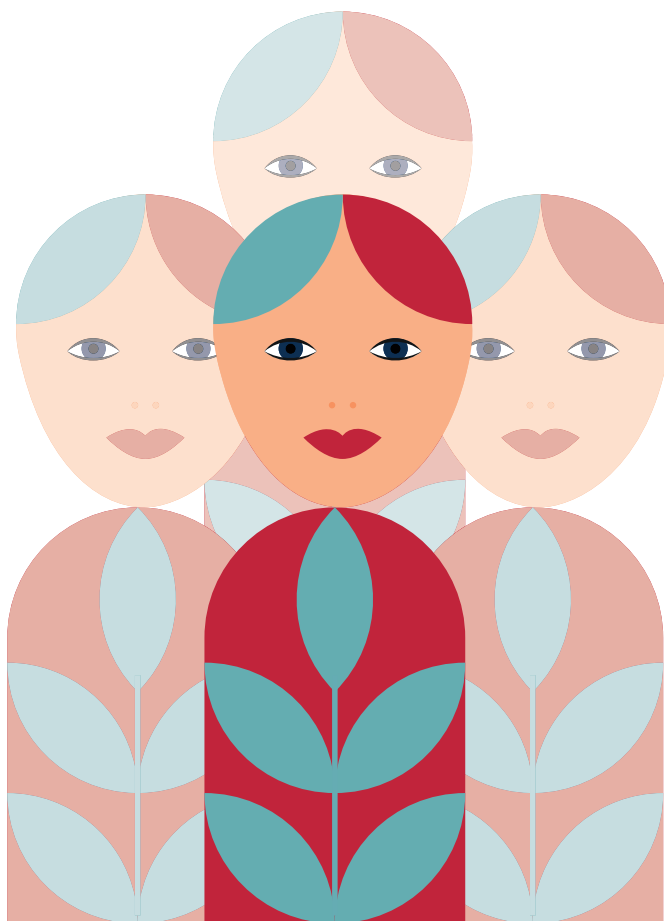
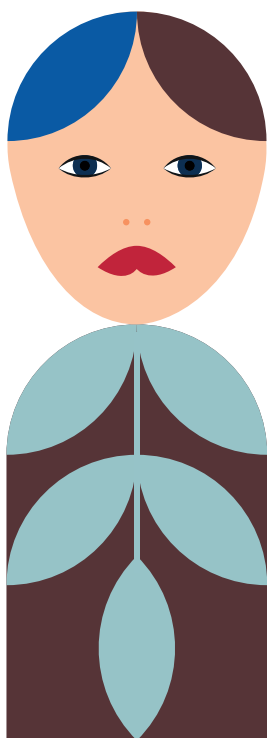
De frivillige foreninger tæller blandt andet den lokale skakklub, e-sportsklub, bordtennisklub og bueskyttelaug samt den lokale afdeling af ADHD-foreningen og foreningen Ligeværd, som arbejder for unge med særlige behov. De kommunale aktører tæller blandt andet flere lokale STU'er (særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse), socialpsykiatrien, SSP (skole, socialforvaltning og politi) og jobcenterets ungeindsats.

”Vi er i en opstartsfasen, hvor der er stort behov for, at vi holder partnerne til ilden. Frivilligcenteret har en helt central rolle med at samle de løse tråde og holde alle på sporet,” siger Maja Munch Nielsen.

En stor del af bevillingen fra Social- og Boligstyrelsen skal gå til foreninger i projektet. De får et bidrag på 30.000 kroner for at engagere sig som partnere i projektet.

”For foreningerne er det langt nemmere med deltagere, der bare dukker op og er med. Det er vanskeligere at gøre en forskel for mennesker, der ikke lige passer ind. De har brug for mere struktur, klarere rammer og støtte til at finde vej ind i fællesskabet,” siger Anette Nielsen.

Et partnerskabsprojekt som TUFF kræver meget dialog og mange møder. Det kan være en udfordring for foreninger, der er drevet af frivillige, som også skal have tid til deres arbejde og familie. Også for kommunalt ansatte kan det være vanskeligt at afsætte tiden i en travl hverdag. Men det er nødvendigt at investere tiden, hvis projektet skal lykkes.

Modelfoto: Cathrine Ertmann

Fællesskaber fungerer som trædesten

Parterne bag TUFF fokuserer i første omgang på at skabe fællesskaber, hvor de unge kan møde andre, der ligner dem selv. Det er nemlig det, mange af de unge selv ønsker.

”Det er ret gennemgående for de unge, jeg har talt med,” siger Maja Munch Nielsen.

”Det er unge, som har følt sig anderledes det meste af deres ungdomsliv. De søger en tryk ramme, hvor de føler sig velkomne som dem, de er. Så det er det, vi arbejder på at skabe.”

Lige nu arbejder parterne i TUFF på aktiviteter som social skak, musikfællesskab, e-sport, bordtennis for unge tilknyttet jobcenteret og bueskydning for unge med særlige behov.

”Vi tænker på det som trædesten til fællesskaber, hvor de unge får mulighed for at prøve noget af i en tryk ramme,” siger Anette Nielsen.

Håbet er, at når de unge først har haft gode erfaringer i fællesskaber med andre sårbare unge, vil de få mod til at tage del i andre fællesskaber også. Det er afgørende, at de unge får mulighed for at deltage på deres egen måde, fortæller Anette Nielsen:

”Vi skal ikke overføre vores egne ambitioner til de unge. Man kunne måske tænke, at man skulle holde en stor festival for alle sårbare unge, så de kunne mødes og tale sammen. Men det ville ikke komme til at fungere for mange af de unge.”

Tryghed med tydelig ramme

Skak og e-sport er eksempler på aktiviteter, som tilbyder fællesskaber på de unges uddannelsesinstitutioner. For mange unge er det nemlig trygt, hvis aktiviteten foregår et sted, de kender. Selvom aktiviteterne foregår på en bestemt uddannelse, er de dog også åbne for unge, som kommer udefra.

Hvis aktiviteten foregår et ukendt sted, kan foreningerne udpege værter, der byder de unge velkomne og sørger for, at de får en god oplevelse. Det er vigtigt, at der er en tydelig ramme om aktiviteten, så de unge ved, hvad der skal ske, og hvad det kræver at være med.

”Oftentimes tager man det for givet, at man selv finder vej ind i fællesskabet. Men de fleste mennesker har faktisk gavn af at få italesat, hvad rammen er. Det bliver bare endnu mere nødvendigt, når vi taler om unge mennesker med for eksempel autisme eller ADHD,” siger Anette Nielsen.

TUFF arbejder blandt andet med det pædagogiske værktøj, som kaldes de ti h'er: hvad, hvordan, hvorfor, hvor, hvornår, hvor meget, hvor længe, hvem, hvad så og hvorhen? Ved at svare på de spørgsmål bliver der skabt en tydelig ramme, og det skaber tryghed for de unge. Aktiviteterne i TUFF bliver desuden tilrettelagt efter fire nøgleord: kendskab (at gøre unge opmærksomme på fællesskaberne), følgeskab (at motivere de unge til at være med, for eksempel ved at fjerne mentale, fysiske eller sociale barrierer), værtsskab (at klæde foreningerne på til at inkludere og motivere) og fællesskab (at skabe gode rammer for fællesskab mellem deltagerne). Frivillig-center Hillerød kalder de fire nøgleord for brobygningselementer, som alle parter arbejder med.

En af de unge i vores kreative værksted fortæller, at hun normalt slår sig selv i hovedet med alt det, hun gør forkert. Men når hun er kreativ, glemmer hun, at hun ikke selv synes, hun er god nok.

Maja Munch Nielsen, projektleder i Frivilligcenter Hillerød

Det er sårbart at give unge ansvar

I TUFF er der særligt fokus på at inddrage de unge selv, og målet er, at de unge skal kunne veksle mellem forskellige roller, hvis de har mod på det. De skal både kunne være deltagere i aktiviteterne, de skal kunne være med til at skabe aktiviteterne, og de skal kunne være frivillige med ansvar i foreningerne.

Aktiviteterne bliver dog sårbare, hvis et for stort ansvar hviler på enkelte unge. Derfor er det godt, hvis der er en forening, der kan tage over.

”Vi afprøver, hvilke veje vi kan gå. Vi vil gerne gøre unge til medskabere og frivillige. Men det er en rolle, som ikke alle vil tage,” siger Maja Munch Nielsen.

”For nogle vil det lykkes, for andre vil det ikke,” siger Anette Nielsen.

De seneste to år har Frivilligcenter Hillerød kørt et kreativt værksted for sårbare unge. Håbet er, at de unge på et tidspunkt selv vil være med til at tegne rammen for kreaværkstedet. Anette Nielsen fortæller:

”Det er ikke lykkedes endnu. Måske bliver det heller ikke en klassisk forening, men et fællesskab med lokale kunstnere, der kan inspirere de unge. Og det er også okay. Så skal vi undersøge, hvordan vi får skabt det.”

Glemmer at slå sig selv i hovedet

Til bueskydning for unge med særlige behov retter instruktøren ikke de unge, selvom han kan se, at de begår fejl. Det handler ikke om, at de unge nødvendigvis skal blive bedre bueskytter. De skal bare synes, at det er sjovt at være med og få nogle succesoplevelser. Derfor retter instruktøren kun de unge, hvis de selv spørger, hvad de kan gøre anderledes.

”Det er vigtigt, at de ikke får en fornemmelse af, at de ikke er gode nok,” siger Maja Munch Nielsen.

Generelt skal aktiviteterne ikke være præget af konkurrence.

”De unge har ikke behov for at blive presset,” siger Maja Munch Nielsen.

Bueskydning er en individuel sport, og de unge står på række uden at veksle mange ord.

”Men hvis en af de unge ikke er der en dag, spørger de andre alligevel, hvor han er. Selvom de ikke taler sammen, registrerer de alligevel, at der er en, der mangler,” siger Maja Munch Nielsen.

Når unge fordyber sig i aktiviteter som bueskydning, skak, fodbold eller krea, glemmer de sig selv og omverdenen et øjeblik.

”Vi er i en tid, hvor mange unge er optagede af sig selv og måler sig op mod andre. Når man fordyber sig i en aktivitet, glemmer man at tænke på, hvad de andre tænker, og om man passer ind,” siger Maja Munch Nielsen og tilføjer:

”En af de unge i vores kreative værksted fortæller, at hun normalt slår sig selv i hovedet med alt det, hun gør forkert. Men når hun er kreativ, glemmer hun, at hun ikke selv synes, hun er god nok.”

> Om TUFF

TUFF står for Trivsel, Unge, Fællesskaber og Foreningsliv. TUFF-samarbejdet arbejder på at skabe trivsel blandt sårbare unge ved at hjælpe dem ind i lokale fællesskaber.

Målet er, at der bliver indgået partnerskaber med 30 foreninger om at udvikle aktiviteter. Målgruppen er unge fra 16 til 35 år, som på grund af diagnoser eller sociale forhold befinder sig i en sårbar position. Projektet begyndte ved årsskiftet og slutter ved udgangen af 2026. Frivilligcentret har fået en bevilling på 4,8 millioner kroner fra Social- og Boligstyrelsen. I alt fem lokale partnerskaber vil få støtte til at styrke forskellige borgere i sårbare positioner i at deltage i frivillige fællesskaber. VIVE og RUC evaluerer partnerskaberne.

Fattigdom i barndommen har konsekvenser langt ind i voksenlivet

Ingen fritidsaktiviteter, ingen børnefødselsdage – og måske heller ikke tilstrækkeligt med mad og nødvendig medicin. Det er scenariet for mange af børnene i de danske familier, der er allermest økonomisk trængte. Afsavnene har ofte store konsekvenser for børnene og trækker tydelige spor op gennem voksenlivet.

Af Thilde Baden Rasmussen

Over 50.000 børn i Danmark lever i fattigdom. Det svarer til, at der i hver skoleklasse sidder ét fattigt barn. Det er børn, der ikke får tilstrækkeligt sund og varieret kost og nogle gange må springe et måltid over, fordi der ikke er penge nok til mad. Det er børn, som ikke har tøj til alle årstider, og som gang på gang står uden for de sociale fællesskaber, fordi familiens økonomi ikke rækker til fritidsaktiviteter, fødselsdagsgaver og udflugter med klassen. Det påvirker ikke kun børnenes trivsel og opvækst, men også det liv, de kan se frem til som voksne.

“Konsekvenserne af fattigdom kommer til udtryk i form af dårlig sundhed blandt de helt små børn. Når børnene bliver større, kan vi se, at de også generelt har det sværere mentalt og oftere end andre børn mistrives. Senere i livet klarer de sig dårligere i uddannelsessystemet, tjener mindre og ender i mere ustabile stillinger,” forklarer seniorforsker Rune Vammen Lesner.

Han understreger, at nogle børn, der er vokset i fattigdom, selvfølgelig klarer sig fint. Men gennemsnitligt har de et dårligere udgangspunkt for livet helt fra begyn-

Konsekvenserne af fattigdom kommer til udtryk i form af dårlig sundhed blandt de helt små børn. Når børnene bliver større, kan vi se, at de også generelt har det sværere mentalt og oftere end andre børn mistrives. Senere i livet klarer de sig dårligere i uddannelsessystemet, tjener mindre og ender i mere ustabile stillinger.

Rune Vammen Lesner, seniorforsker i VIVE

Modelfoto: Mathilde Bech

delsen – og det gælder altså 50.000 danske børn, hvis man bruger den definition af fattigdom, der er fastlagt ud fra en beregning af, at familiens indkomst er under halvdelen af en almindelig dansk families indkomst.

Tre aspekter af fattigdommen har store konsekvenser

Man kan tale om tre aspekter af fattigdom, som har store konsekvenser for trivsel og udvikling i barndommen og videre op gennem voksenlivet: det økonomiske aspekt, det sociale aspekt og det psykiske aspekt.

Det første og helt åbenlyse aspekt er det økonomiske, når familien ikke har nok penge til basale ting som sund kost, medicin og ordentlige boligforhold. Det har naturligvis betydning for barnets trivsel på kort sigt, men kan også lægge kimen til dårlig sundhed senere i livet.

Det andet aspekt er socialt, når familiens økonomi ikke rækker til fritidsaktiviteter, fødselsdage, udflugter, mobiltelefoner og tøj. Her kommer børnene let til at skille

sig ud, og der sker en form for social eksklusion, hvor de står uden for kammeraternes fællesskab. Dette har stor betydning for trivsel og udvikling af sociale kompetencer og påvirker børnene negativt, når de skal videre i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Det tredje aspekt er psykisk. Fattigdom sætter ofte en familie under et kæmpe psykisk pres, der tager fokus fra alt andet i familien. Det kan danne grobund for langvarig stress og medvirke til, at børnene får det sværere senere i livet. Flere studier viser, at det psykiske pres kan have negativ indflydelse på både kognitive kompetencer og være fysisk skadeligt for immunforsvaret.

De mest udsatte børnefamilier lider afsavn

VIVE undersøgte for et par år siden den økonomiske situation blandt de familier, der har modtaget det såkaldte midlertidige børnetilskud. Tilskuddet blev fra 2020 til 2022 uddelt til de allermest trængende familier, blandt andet for at sikre, at børn kunne være en aktiv del af

“

Vi kan se, at børnefamilier på de laveste ydelser har rigtig svært ved at få økonomien til at hænge sammen. I mange familier lider både børn og voksne materielle og sociale afsavn og må undvære basale fornødenheder og sociale aktiviteter.

Lars Benjaminsen, seniorforsker i VIVE

fælleskabet. Undersøgelsen viste, at selvom de fleste af familierne oplevede, at deres økonomiske situation blev forbedret med tilskuddet, led mange stadig afsavn.

“Vi kan se, at børnefamilier på de laveste ydelser har rigtig svært ved at få økonomien til at hænge sammen. I mange familier lider både børn og voksne materielle og sociale afsavn og må undvære basale fornødenheder og sociale aktiviteter,” siger seniorforsker Lars Benjaminsen.

Blandt de familier, der modtog det midlertidige børnetilskud, havde ti procent undladt at give børnene nødvendige måltider, og syv procent havde undladt at give lægeordineret medicin til børnene, fordi de ikke havde råd. I mere end hver tredje familie havde børnene ikke det nødvendige tøj eller fodtøj, og i næsten halvdelen af familierne måtte børnene undvære faste fritidsaktiviteter på grund af familiens økonomiske situation.

Fattige familier lider store afsavn

Familier, der er økonomisk pressede, må undvære mange basale fornødenheder i hverdagen. For eksempel har børn i hver tiende familie, der modtog det midlertidige børnetilskud, måttet undvære nødvendige måltider. Hver tredje familie har ikke haft råd til nødvendigt tøj eller fodtøj, og næsten halvdelen har ikke haft penge nok til, at deres børn kunne gå til fritidsaktiviteter.

Kilde: Rapporten 'Det midlertidige børnetilskud', VIVE 2022.

Sådan kan man bedst hjælpe børn ud af fattigdom

Set fra forskningens perspektiv er der ikke tvivl om de dybe og langvarige spor, som fattigdom i barndommen sætter i voksenlivet. Spørgsmålet er, hvordan vi kommer fattigdommen til livs? Her er der forskellige veje, man kan gå, og i sidste ende er det op til politikerne at beslutte, hvilke redskaber der skal tages i brug.

“En mulighed er at hæve overførselsindkomsterne. Det kan afbøde det psykiske pres og den dårlige sundhed, som er en konsekvens af, at familierne ikke har penge til sund og varieret kost samt nødvendig medicin,” siger Rune Lesner Vammen.

Men der er også andre redskaber, man kan tage i brug. Rune Vammen Lesner forklarer, at man for eksempel kan gå ind og hjælpe børnene der, hvor familiens pressede økonomi begrænser deres muligheder og holder dem uden for fællesskaber i skolen og i fritiden.

“Her vil indsatser, som er målrettet brugerbetaling på fritidsaktiviteter og andre ekstraudgifter til børnefødselsdage, lejrture, adgang til gaming og online fællesskaber, være effektive,” vurderer Rune Lesner Vammen.

Han peger desuden på, at helhedsorienterede målrettede familieindsatser kan være en stor hjælp for mange fattige børnefamilier. Indsatserne skal ikke blot fokusere på familiens økonomiske udfordringer, men også tage højde for potentielle sociale, sundhedsmæssige og beskæftigelsesmæssige udfordringer, som presser familien.

Lars Benjaminsen er enig. Han vurderer endvidere, at hjælp til at skaffe et job vil være en effektiv vej til at løfte en familie ud af fattigdom, men også det kræver et mere helhedsorienteret blik.

“Det er ikke så let, som det måske lyder. Mange af forældrene står jo netop uden for arbejdsmarkedet, fordi de kæmper med både psykiske og sociale problemer,” forklarer Lars Benjaminsen.

En beskæftigelsesindsats bør gå hånd i hånd med sociale indsatser, vurderer Lars Benjaminsen og understreger, at der efterhånden er lavet tilstrækkeligt med forsøg og projekter på området til, at man kan trække på en række gode erfaringer.

> Sådan defineres fattigdom

I forskningen defineres fattigdom som individer, familier og grupper af borgere i Danmark, der har så få ressourcer, at de ikke har mulighed for at deltage i almindelige livsmønstre, vaner og aktiviteter. Der er forskellige måder at måle fattigdom på. Overordnet kan man tale om den statistiske fattigdom (når en families indkomst er under halvdelen af en almindelig dansk families indkomst), den ekspertvurderede fattigdom (som bygger på et detaljeret minimumsbudget, hvor eksperter har vurderet, hvad en familie har brug for til at leve et normalt liv med de nødvendige ting og aktiviteter) eller den selvvaluerede fattigdom (her tages udgangspunkt i, hvordan familien selv oplever virkeligheden i form af materielle og sociale afsavn i hverdagen).

> Det midlertidige børnetilskud

Det midlertidige børnetilskud blev vedtaget i 2019 af Socialdemokratiet, SF, Radikale Venstre og Enhedslisten. Det var et skattefrit tilskud på mellem 564 og 718 kroner pr. barn under 15 år i familier, hvor en eller begge forældre var berørt af kontanthjælpsloftet og/eller den daværende integrationsydelse (nu SHO-ydelse). Tilskuddet blev første gang udbetalt i januar 2020 med tilbagevirkende kraft fra august 2019, og ydelsen ophørte den 1. marts 2023.

Læs mere

Rune Vammen Lesners videnskabelige artikel
'Konsekvenser af børnefattigdom'

Lars Benjaminsen m.fl.'s rapport
'Det midlertidige børnetilskud'

VI_VE magasin